

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta memòria presenta els resultats i conclusions (finals) de la intervenció arqueològica realitzada a la finca nº 4 de la Plaça del Duc de Medinaceli, Passeig Colom nº 20 i carrer de la Mercè nº 2, al Districte de Ciutat Vella de Barcelona (Barcelonès). Aquesta ha consistit en la realització d'un seguit de sondeigs al subsòl de l'edifici, per valorar les possibles restes arqueològiques conservades.

La intervenció s'ha realitzat entre els dies 11 de febrer i 14 de març de 2008, sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Roser Arcos López de l'empresa Arqueociència Serveis Culturals. Ha estat coordinada pel Museu d'Història de la Ciutat, mentre que l'execució de l'obra l'ha realitzat l'empresa CLOSA I ALEGRET, S.A.

El número de codi de intervenció del MHCB és el 010/08.

2. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

El Pla de Barcelona és una plana litoral quaternària, emmarcada pel mar i per les serralades litorals (el Garraf, les Agulles, la serra de Marina i la serra de Collserola).

El Pla de Barcelona és una plataforma suaument inclinada cap al mar. El seu nivell es veu alterat per elevacions naturals: els Serrats de la Rovira, al nord-oest; el bloc de Montjuïc (189 msnm), situat davant del mar, al sud-est de la ciutat; i altres turons menors del front marítim, com el Mont Tàber.

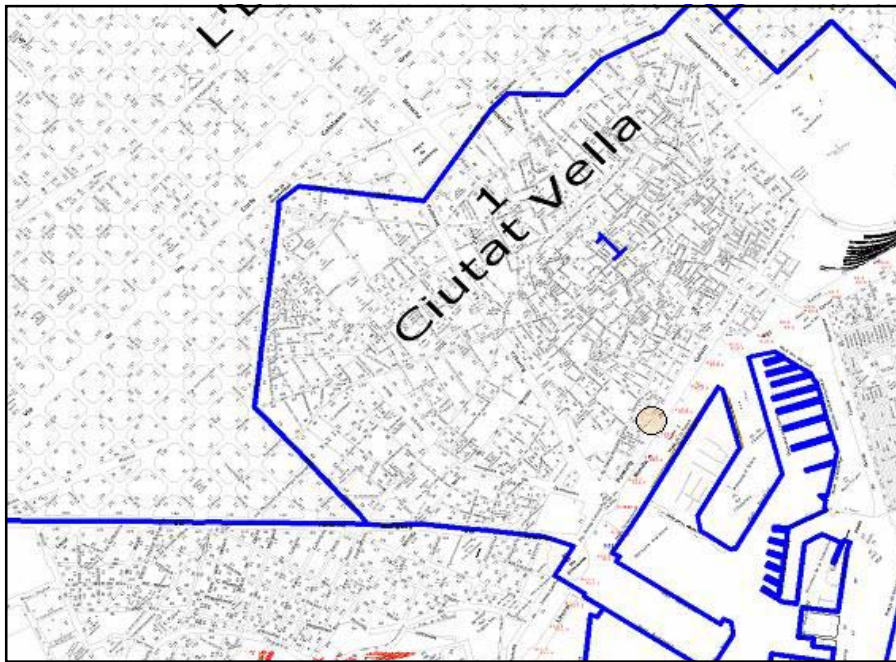
La línia de costa ha anat avançant al llarg dels temps. En època romana, les aigües arribaven fins a la vessant marina del Mont Tàber, en el qual fou fundada Barcino. El litoral seguia per la part alta de l'actual Parc de la Ciutadella, a més d'1 km de la línia de costa actual. A mesura que la costa va anar avançant es varen formar zones humides o de pantans que es recullen en la toponímia, com el Clot, la Llacuna, el Gorg, o l'estany del Port, als peus de Montjuïc.

Això és el que va succeir a la depressió geològica que hi havia entre el Mont Tàber i Montjuïc. La badia existent entre les dues formacions, va donar lloc a una zona lacustre coneguda com el Cagalell. Aquesta zona de maresmes o aiguamolls, es va originar amb la formació d'una barrera d'arena litoral, probablement després de la darrera fase glacial (fa uns 15.000 anys), que estaria situada sota l'actual emplaçament del monument a Colom.

3. SITUACIÓ DE L'EDIFICI

La finca, on s'ha dut a terme la intervenció arqueològica, presenta 3 façanes exteriors, 5 plantes superiors, un entresòl i un sòtan. El límit sud se situa al sud, a pocs metres del mar (Passeig Colom nº 20), mentre que la cara nord se situa al carrer de la Mercè nº 2 i la banda oest, a la Plaça Duc de Medinaceli nº 4. Per tant, el solar ubicat en la zona de Ciutat Vella, propera al nucli primigeni de Barcelona, un indret amb terrenys quaternaris.

Fitxa catastral : 0113190-003.

Imatges extretes del Projecte d'Intervenció del MHCB

Façana de l'edifici ubicat a la Plaça Duc de Medinaceli 4

Façana de l'edifici ubicat al Passeig Colom 20

Façana de l'edifici ubicat al C/ de la Mercè

4. NOTÍCIA HISTÒRICA.

La present intervenció s'ha realitzat en una finca ubicada al *suburbium* de la Barcino romana, fora del recinte emmurallat tardoromà. A partir de diverses intervencions arqueològiques realitzades a la zona, destaquen les efectuades al carrer Ample nº 5, on es van posar de manifest un enterrament del segle I. d.C. Entre el carrer d'Anselm Clavé i la Plaça de Joaquim Xirau es van documentar les restes d'una vil·la i una necròpoli alt imperial. Cal esmentar també l'excavació realitzada a la finca entre els carrers Avinyó nº16 i carrer Lleona nº12-14, i la intervenció realitzada a la plaça Duc de Medinaceli, 1-1B- C/ Nou de Sant Francesc 29-31.

Cal destacar que actualment s'està duent a terme una intervenció al carrer Ample nº 1, iniciada al mes d'agost del 2007, la qual ha posat de manifest l'existència de testimonis arqueològics d'època medieval i restes de l'antiga necròpoli romana.

La part més gran de la zona habitada de la ciutat era encerclada per les defenses construïdes al final del període romà. Aquestes quedaven interrompudes per quatre portes: Castellvell i Castellnou per una banda; per l'altra, dues més, relacionades una amb l'antiga catedral i l'altra amb la porta de Mar o de Regomir. Es tractaven d'unes entrades flanquejades per bestorres semicirculars d'origen romà tardà.

El segle X es caracteritza per la reaparició del poblament suburbà. A les darreries del segle X hi ha indicis que els comtes comencen a incorporar els trams de muralla i les seves bestorres als habitatges de la ciutat en un procés d'alienació. Així, les defenses del període tardoromà passaren a formar part de les residències particulars dels ciutadans eminents i de les institucions de la ciutat.

El segle X es caracteritza per la reaparició del poblament suburbà. Durant els segles XI i XII l'expressió *suburbium* és utilitzada per determinar una zona al voltant de la ciutat que, en general, es correspon amb la que encerclaran les defenses construïdes al segle XIII. Aquesta zona inclou els ravals existents en aquell moment, entre d'altres Vilanova dels Arcs, El Pi, Bòria, Sant Cugat dels Arcs o Fraemenors.

Als segles XI i XII es fixà el traçat medieval de la ciutat i sembla que a principis del segle XII s'estabilitzarà el seu creixement. Durant aquests segles l'expressió *suburbium* és utilitzada per determinar una zona al voltant de la ciutat que, en general, es correspon amb la que encerclaran les defenses construïdes al segle XIII. Aquesta zona inclou els ravals existents en aquell moment, entre d'altres Vilanova dels Arcs, El Pi, Bòria, Sant Cugat dels Arcs o Fraemenors.

Pel que fa ja al segle XIII, el tret que caracteritza la ciutat en aquest moment és el seu circuit de defensa. Trobem fins a cinc portes al llarg de la muralla medieval: Fraemenors, Trentaclus, Boqueria, Portaferrixa i Sant Anna. Cadascuna d'elles era flanquejada per dues torres poligonals. L'espai on se situa la finca on s'ha realitzat la intervenció arqueològica se situaria ja a l'interior de l'espai definit per aquesta muralla.

Al segle XIV, concretament l'any 1358, el rei autoritza al Consell de Cent a construir unes noves muralles, iniciant-se les obres el 1359. Aquestes muralles marcaran la configuració del Raval, és a dir el conjunt d'habitatges, horts i convents que s'agrupaven fora del recinte emmurallat construït al segle anterior i la seva evolució posterior. A partir d'aquest moment Barcelona presenta fins a tres recintes emmurallats, si bé el primigeni ja estava plenament alineat.

Durant els segles XIII i XIV hi ha un procés de creixement constatat de la ciutat, que s'estanca del tot a mitjan del segle XV. En aquest moment, Barcelona viu a cavall de la crisi, iniciada ja a les acaballes del segle XIV, amb la crisi de 1380, i la crisi europea esdevinguda a partir de 1425-1430. Així mateix, destaca la guerra civil catalana, entre 1462 i 1472, o les guerres dels remences, amb les seves repercussions per la ciutat. Una de les quals fou sens dubte l'aturada del desenvolupament urbanístic. A les acaballes del segle XV s'afavoreixen els projectes de redreç de la ciutat que no assoliren l'èxit esperat. Amb tot, a principis del segle XVI aparegueren ja alguns signes de recuperació material de la ciutat, lligat també a la recuperació demogràfica i es tornen a construir grans edificis.

Malgrat aquest fet, les crisis se succeïren: la crisi del comerç marítim, la pèrdua de la capitalitat de la corona d'Aragó, la carestia,...deixaren al seu rastre en una ciutat que no s'estengué fora muralles fins la segle XIX. També la guerra dels Segadors, de 1640 a 1654, i sobretot la guerra de Successió, de 1705 a 1714, tingueren grans efectes en la distribució i renovació d'edificis i reordenació d'illes senceres de cases, així com també de la desaparició de barris sencers.

A partir de la implantació del Decret de Nova Planta, el 1715, amb tots els aspectes negatius que aquest comportava com la pèrdua de les institucions pròpies, és innegable que suposa una important millora econòmica, que tindrà el seu reflex directe en la creació de nous edificis i la renovació d'altres. En aquesta línia, observem un desenvolupament urbanístic destacable en el segle XIX, amb unes transformacions importants.

Pel que fa a la finca on s'ha realitzat la present intervenció arqueològica, com ja s'ha esmentat, està situada a la zona interior de la muralla medieval. Existeix un testimoni escrit referent a l'evolució i transformació d'aquesta, extret de l'Arxiu Administratiu de la Ciutat datat l'any 1890, el qual es basa en un requeriment per realitzar reformes en l'interior de la finca, ja que la resta de l'expedient administratiu no s'ha conservat.

Segons la instància redactada al ministeri de Foment de l'època, sol·licitava :

Don Pedro Pascual vecino de Barcelona, curador de la menor Doña Francisca Mandré, en su representación y nombre a su excelentísimo, acude y expone : Que en la casa de esta ciudad signada de número cuatro en la plaza de Medinaceli y de número uno en el Paseo de Colón, se desea llevar a cabo algunas obras interiores consistentes en la desaparición del entresuelo para dar más altura y desahogo a los almacenes, los cuales quedarán también más despegados, eliminando alguna pared maestra restituyéndola por columnas de fundición. Todo y conforme a los adjuntos planos que por duplicados se acompaña, en cuya atención.

A S E suplico, se digne a conceder el permiso que para efectuar lo mentado se necesita, Barcelona 11 de abril de 1890.

Pedro Pascual.

5. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ. OBJECTIUS

La finca on s'ha dut a terme l'actuació s'inclou en una zona d'interès arqueològic i d'alt valor històric, per la qual cosa s'ha realitzat una Intervenció Arqueològica preventiva prèviament a la realització del conjunt de les obres, d'acord amb la normativa municipal i general en matèria patrimonial. Donat l'interès de l'indret, més que fonamentat, es va creure la necessitat d'intervenir-hi arqueològicament com a pas previ de la intervenció urbanística.

El projecte d'obra contemplava la reforma de l'edifici, amb conservació de façanes i la construcció d'un soterrani en la totalitat de la finca. Així doncs, d'acord amb el promotor del projecte i la direcció de l'obra, el Museu d'Història de la Ciutat va presentar el Projecte d'Intervenció arqueològica.

Tal i com indica el projecte del Museu d'Història de la Ciutat, l'interès de la finca presenta un seguit d'antecedents.

Pel que respecte la seva ubicació en època romana, es troba en la zona compresa entre la muralla i la costa, on es localitzen construccions romanes extramurs. Aquets testimonis queden reflectits en les intervencions arqueològiques recents realitzades al carrer Ample, 1 i Ample, 5 on s'han documentats enterraments i estructures d'aquesta època; i amb una sèrie de restes documentades sota l'edifici del Govern Militar, on es va localitzar un sector de necròpolis romana, d'època tardana.

En cronologies posteriors, ens trobem que amb l'eixamplament del nucli urbà, la situació geogràfica de la finca quedà inclosa en l'interior del recinte medieval de Barcelona, al costat de mar, i que posteriorment, a partir del primer quart del segle XII formà part de l'antiga Vilanova del Còdols, on es va construir, al costat, el Convent de Framenors.

En quant a l'edifici, cal destacar que està inclòs al *Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic i Catàleg del Districte 1. Ciutat Vella* (núm. d'element 80/5), i en el *Catàleg de Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la ciutat de Barcelona* de 1979: categoria C, cap. VI, tipus II, Conjunt Pl. Duc de Medinaceli.

L'objectiu era engegar el procés de recerca preventiva necessari per a la localització i documentació de les possibles restes patrimonials que es poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, segons marca la llei 9/93 del patrimoni cultural català i el Decret 78/2002 del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. A partir dels resultats d'aquesta intervenció, i un cop valorats els seus resultats, es plantejarà la intervenció arqueològica a realitzar en el moment de l'inici de les obres.

6. TREBALLS REALITZATS. METODOLOGIA

El projecte del Museu d'Història preveia en total la realització de 8 sondeigs, alguns d'ells coincidents amb els proposats per la promoció (per valorar les característiques dels fonaments dels murs de tancament de l'edifici) i d'altres proposats des del Servei d'Arqueologia del MHCB. Finalment, però, s'han executat un total de 7 amb l'objectiu de conèixer l'estratigrafia del subsòl, la presència o no de restes d'interès patrimonial, i d'obtenir informació dels fonaments de l'edifici.

Les dimensions d'aquests sondeigs han estat d'un mínim de 2 x 2 m, per a facilitar el treball en el cas d'assolir cotes molt profundes, exceptuant en un cas, ja que la localització d'una estructura va provocar l'eixamplament del sondeig. Tanmateix cal esmentar, que aquells sondeigs que han baixat 1,50 m per sota la rasant del paviment inicial, han estat degudament entibats.

La voluntat de la promoció és construir un soterrani, per la qual cosa s'ha hagut de valorar prèviament l'entitat dels elements que han aparegut al subsòl. Acabada aquesta fase de sondatge, es valorarà, posteriorment, el tipus d'actuació arqueològica que s'haurà de realitzar en el futur.

En quant al procediment arqueològic, l'obertura del subsòl s'ha realitzat de forma manual. Un cop localitzades les restes arqueològiques s'ha procedit a la seva excavació i documentació, utilitzant la metodologia adient segons el moment, decidida pel director de la intervenció i amb el vist-i-plau del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat. El sistema de registre que s'ha utilitzat és el proposat per Harris i Carandini, adaptat a les característiques específiques de la intervenció.

A partir d'aquest mètode, s'ha distingit cada nivell i estructura exhumats, seguint criteris de color i textura, i s'han identificat i individualitzat cadascun d'ells com a "Unitat Estratigràfica" (U.E.) Per al registre objectiu de cada Unitat Estratigràfica s'ha realitzat una numeració correlativa d'aquestes. Cada u.e. té una fitxa en la que s'indicava: la seva ubicació en el context general del jaciment, la seva ubicació en les plantes i seccions, la seva definició i la seva posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques. Finalment, s'ha incorporat a la present memòria, una llista-resum de les mateixes.

Per identificar i distingir els diferents estrats i estructures en relació a cadascun dels sondeigs realitzats, s'han numerat els estrats a partir de centenes, amb una de diferent per a cada sondeig. Així, al sondeig 1 li correspondrien les unitats (a partir del número 1; al sondeig 2, a partir del 100; al sondeig 3, a partir del 200; al sondeig 4 a partir del 300, al sondeig 5 a partir del 400, al sondeig 6 a partir del 500 i al sondeig 7 a partir del 600.

El material gràfic està compost per plantes generals i de detalls concrets que aportaran una visió sincrònica de les fases del jaciment; seccions en les que es representa la successió estratigràfica que facilita la comprensió diacrònica de l'evolució del jaciment; i, per suposat, el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats i de cadascuna de les estructures i nivells documentats.

Pel que respecta als materials arqueològics recuperats en cada estrat, s'han separat en bosses diferenciades a partir de cada unitat, per poder, mitjançant el seu estudi, apropar-nos a la cronologia relativa de cada nivell. Aquest material ha estat rentat, siglat i inventariat, segons l'estrat on ha estat recuperat amb el codi de la intervenció (010/08).

7. RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

Els treballs s'han desenvolupat en diferents àmbits de la finca amb un total de 7 sondeigs, 5 d'ells ubicats en l'entresòl i 2 en el soterrani de la finca.

Sondeig 1

Situació : Entresòl / Plaça del Duc de Medinaceli n° 4

Dimensions : 2 x 2 m.

Potència estratigràfica : 2.80 m.

Cota inicial : 4.67m s.n.m / Cota final : 1.87 m s.n.m

Les tasques s'han iniciat amb l'aixecament, amb l'ajut de mitjans mecànics, de l'actual paviment U.E. 01 a (4.67 m s.n.m.) format per rajoles de gres de 25 x 25 x 3 cm i que s'extenia per tota la superfície de l'àmbit. Per sota del nivell de circulació va aparèixer una capa formada per ciment U.e. 02 a (4.64m s.n.m.) de 10 cm de potència, el qual servia de la preparació del paviment.

A continuació és va localitzar a 4.55 m s.n.m. un estrat (U.E. 03) de 30 cm de potència, format per terres de color marró clar poc compacte amb la presència de petites pedres, material constructiu i restes de ciment. Aquest estrat es va interpretar com un nivell de reompliment que amortitzava a una estructura la U.E. 04.

Vista de la U.E. 03

Aquesta ha estat localitzada a 4.55.m s.n.m. i tenia una planta quadrangular, de 1´15 x 1´20 m i 32 cm de potència. Estava realitzada a partir de maons, els quals només s´observaven en la seva cara externa, ja que en el seu interior presentava un lliscat de ciment, amb la finalitat de impermeabilitzar. Aquesta estructura, ubicada en la banda est del sondeig, va ser interpretada com les restes d´un antic dipòsit, ja que per la banda sud es va localitzar una obertura de 30 cm que possiblement funcionava com una sortida d´aigües de l´antiga finca. Per continuar amb les feines de rebaix en l´interior del sondeig es va procedir al desmuntatge d´aquesta estructura, amb el consentiment del Museu d´Història.

Vista de la U.E. 04 un cop excavat el seu interior

Un cop extret manualment el dipòsit, es va poder observar com la negativa d´aquest, tallava un nivell (U.E. 06), de 52 cm de potència, format per terres argiloses mitjanament compactes de color marró fosc amb la presència de nòdols de calç. L´U.E.06 ha estat documentat a 4.41 m s.n.m. i datat cronològicament en el segle XVIII. Amb les mateixes característiques morfològiques, cronologia i cota d´aparició que l´U.e. 06, hem documentat el nivell 106 corresponent al sondeig 2. És per això que els hem igualat estratigràficament.

Seguidament, es va posar al descobert una estructura, l'U.E.11 a (4.23 m s.n.m.), de secció circular i amb un diàmetre de 35 cm. Aquesta discorria paral·lela al mur perimetral est de la finca i s'hi adossava la paret nord del dipòsit U.E. 04. L'U.E.11 corresponia a un tub d'uralita i funcionava com l'actual desaigüe de la finca. Aquest element, anava encaixat a l'U.E.07, i corresponia a una estructura que tenia una secció en forma de L, on la base tenia una amplada de 60 cm i una alçada de 40 cm.. Estava feta de pedra i morter de calç i que s'ubicava paral·lela a la paret perimetral est de la finca. Ha estat localitzat a 4.03 m s.n.m. i se n'ha documentat una longitud de 2 metres, tot i que es va comprovar com es perllongava els seus extrems més enllà del sondeig, ja que l'hem tornat a localitzar durant l'excavació del sondeig 6.

Conjunt d'estructures U.E. 04, 07, 11

Aquesta estructura tallava als estrats U.E. 06 i 09, aquest últim localitzat a 3.73 m s.n.m. i estava format per terres sorrenques de color marró clar, amb la presència de material constructiu, nòdols de calç i petites pedres. Interpretem aquest estrat com un nivell de reompliment i que presenta una cronologia datable entre els segles XVII-XVIII. Amb les mateixes característiques morfològiques, cronologia i cota d'aparició que l'U.E. 09, hem documentat els nivells 108, corresponent al sondeig 2 i la U.E. 404, pertanyent al sondeig 5.

Per sota de l'U.E.09 i (a 3.38 m s.n.m.) es va documentar l'últim nivell antròpic del sondeig, corresponent a la U.e. 10. Estava formada per un estrat, de 1'80 metres de potència, de terres sorrenques de color marró amb la presència de material constructiu i algunes pedres. Un cop extret aquest nivell, a 1.87 m s.n.m, va aparèixer les sorres de platja pertanyents al subsòl geològic.

Un cop finalitzat el sondeig, es va posar de manifest la fonamentació del mur perimetral est de la finca, aixecat a partir de blocs mitjans de pedra escairats i lligats amb força morter de calç blanc. D'aquest mur se n'ha documentat 2'60 metres de potència tot i que no s'ha localitzat la seva fonamentació, ja que el seu origen es manté es una cota inferior.

Vista final del sondeig 1

Sondeig 2

Situació : Entresòl / Plaça del Duc de Medinaceli n° 4

Dimensions : 2 x 2 m.

Potència estratigràfica : 3 m.

Cota inicial : 4.65 m s.n.m / Cota final : 1.65 m s.n.m

Les tasques es van iniciar amb l'aixecament, per mitjans mecànics, de l'actual paviment (U.E. 101), format per rajoles de gres de 25 x 25 x 3 cm. i que s'extenia per tota la superfície de l'àmbit. Per sota del nivell de circulació va aparèixer (a 4.62 m s.n.m) una capa de ciment de 10 cm de potència l'U.E. 102, el qual servia de preparació del paviment.

Seguidament, a 4.52 m s.n.m., es va localitzar un estrat, l'U.E. 103, de 28 cm de potència, format per terres poc compactes de color marró clar amb l'abundant presència de material constructiu, totxos, maons, pedres i morter. Interpretem aquest estrat com un nivell de reompliment, que se situaria al segle XX. Un cop extreta l'U.E. 103, es va posar al descobert un paviment, l'U.E. 104 (a, format per rajoles rústiques de color marró, les quals presentaven unes mides de 19x 19x 04 cm i que s'extenien per tota la superfície del sondeig. Aquest paviment va ser interpretat com un nivell de circulació antic de la finca, possiblement del moment de la seva construcció al segle XIX, ja que s'entregava a un parament intern de l'edifici (U.E. 107). Un cop documentat es va procedir a l'aixecament de l'enrajolat, amb el vist i plau del Museu d'Història.

Vista de la U.E. 103

Vista del paviment 104

Per sota del paviment U.E. 104, s'ha localitzat un estrat, l'U.E. 105 a 4.21 m s.n.m., de 10 cm de potència, format per terres de color marró fosc mitjanament compacte, que correspondria a la preparació d'aquest paviment. Un cop retirada l'U.E 105, es va localitzar l'U.E. 106 (a 4.11 m s.n.m.). Presentava 35 cm de potència i estava format per terres argiloses de color vermellós mitjanament compactes. Considerem que aquest estrat es correspondria a un nivell de reompliment, del moment de la construcció de l'edifici (segle XIX).

Finalment, i per sota de l'U.E. 107, es va documentar l'últim nivell antròpic del sondeig l'U.E. 108, que ha estat localitzat a 3.80 m s.n.m. Es correspondria a un estrat, de 2'15 metres de potència, format per terres sorrenques de color marró clar poc compacte, amb la presència de material constructiu, maons, morter i petites pedres. Un cop extret va aparèixer les sorres de platja corresponent al subsòl geològic, que estaven a 1.65 m s.n.m

Detall de l'estratigrafia del sondeig 2

Vista final del sondeig 2

Sondeig 3

Situació : Sòtan / Passeig Colom nº 20

Dimensions : 2 x 2 m.

Potència estratigràfica : 1´10 m

Cota inicial : 1.22 m s.n.m / Cota final : 0.12 m s.n.m

Les tasques es van iniciar amb l'aixecament, per mitjans mecànics, de l'actual nivell de circulació, corresponent a una capa de 2 cm de ciment portland (U.E. 201). Per sota del nivell de circulació va aparèixer un estrat, l'U.E. 202, d'entre 10 i 15 cm de potència, format per terres, material constructiu (maons), fragments de morter i ciment. Un cop excavat, es va documentar un paviment, la U.E. 203 a 1.35 m s.n.m., format per rajoles rústiques de color marró que s'extenia per tota la superfície del sondeig.

Vista del paviment 203

Les rajoles eren quadrades (de 19x19cm) i tenien un gruix de 4cm. Aquest paviment l'interpretem com un nivell de circulació antic de la finca, el qual per les característiques d'aquest paviment, considerem que es podria correspondre al mateix moment constructiu que el paviment U.E. 104, localitzat al sondeig 2. Un cop es va retirar l'enrajolat, per sota d'aquest es va documentar un estrat, l'U.E. 204 localitzada a 1.04 m s.n.m., de 12 cm de potència, format per terres mitjanament compactes de color marró fosc. A partir dels materials recuperats en aquest estrat, el situem cronològicament entre els segles XV-XVI.

Vista de la U.E. 204

Possiblement es correspondria a un estrat de reblliment, sense que haguem localitzat cap estructura que es pogués vincular a aquest moment. Per sota de l'U.E.204 s'ha documentat un estrat, l'U.E. 205 localitzat a 0.90 m s.n.m., de 16 cm de potència, format per un nivell sorrenc de color marró amb la presència de petites pedres i fragments de material constructiu (maons). Aquest estrat ha estat datat igualment entre els segles XV-XVI.

Detall estratigràfic del sondeig 3

Seguidament, es va documentar l'últim nivell antròpic del sondeig, la U.e. 206 localitzat a 0.75 m s.n.m., corresponent a un estrat, de 42 cm de potència, format per un nivell sorrenc de color marró clar amb la presència de petites pedres i fragments de material constructiu (maons), del qual no es va recuperar cap fragment ceràmic que ens permeti apropar-nos a la seva cronologia. A continuació, i per sota van aparèixer les sorres de platja, pertanyents al subsòl geològic a una cota de 0.12 m s.n.m

Vista final del sondeig 3

Sondeig 4

Situació : Sòtan / Passeig Colom n° 20

Dimensions : 2 x 2'50 m.

Potència estratigràfica : 2'10 m

Cota inicial : 2.34m s.n.m / Cota final : 0.24m s.n.m

Les tasques es van iniciar amb l'aixecament, per mitjans mecànics, de l'actual nivell de circulació, U.E. 300, corresponent a una capa de 2 cm de ciment portland. Per sota del nivell de circulació va aparèixer un estrat, la U.E. 301, d'entre 10 i 15 cm de potència, format per un nivell de material constructiu (maons), fragments de morter corresponent al segle XX.

A continuació, es va documentar un estrat, la U.E. 302 localitzat a 2.22 m s.n.m., de 30 cm de potència, format per terres de color marró poc compactes amb abundant presència de morter de calç, fragments de material constructiu (maons) i pedres, del qual no s'ha recuperat materials ceràmics i es va interpretar com un nivell de reompliment .

Vista del U.E. 302

Seguidament i a 2.20 m s.n.m., es va delimitar en superfície una estructura de planta quadrangular, la U.e. 303, de 60 x 60 cm i que presentava una potència de 2'10 m.

Estava realitzada a partir de blocs mitjans de pedra i maons col.locats horitzontalment i lligats amb força morter de calç de color blanc. Es caracteritzava per tenir 3 grans blocs de pedra escairats que sobresurtien per la seva cara nord i presentava, a una cota més baixa, una base plana feta de llosetes de mides irregulars. Aquesta, també sobresurtia de la planta i probablement funcionava com una plataforma on s'assentava una part d'aquesta estructura. Aquesta s'ha interpretat com un fonament de l'antiga finca, datat del segle XIX, ja que s'adossava a la paret perimetral sud de l'edifici (U.E. 307). Aquest parament presentava la mateixa tècnica constructiva que el fonament, és a dir, aixecat a partir de blocs mitjans de pedra escairats i lligats amb força morter de calç blanc i fragments de maons, per tant pertanyien al mateix moment d'edificació.

Vista completa de lé estructura 303

Estratigràficament, el fonament U.e 303, tallava a dos estrats antròpics i el subsòl geològic en el moment del seu aixecament; el primer corresponia a l'estrat, U.E. 304 localitzat a 1.88 m s.n.m., de 54 cm de potència, format per un nivell de terres sorrenques de color marró clar, amb abundant presència de fragments de morter de calç de color blanc i material constructiu. Aquest ha estat interpretat com un nivell d'amortització, del qual s'ha pogut recuperar material ceràmic datable entre els segles XVI-XVII, tot i que ens vam trobar amb una intrusió com era la recuperació d'un fragment informe d'àmfora púnico-ebusitana.

El segon i últim nivell antròpic localitzat en l'interior del sondeig a 1.33 m s.n.m., pertanyia a la U.E. 305. Era un estrat, de 44 cm de potència, format per terres sorrenques de color marró fosc amb abundant presència de material constructiu (maons), no es va recuperar cap fragment ceràmic que ens permeti apropar-nos a la seva cronologia i ha estat interpretat com un nivell de reompliment. Per sota, van aflorar les sorres de platja corresponents al subsòl geològic, que estaven a 0.24m s.n.m.

Detall de l'U.E. 303 i l'U.E. 307

Detall estratigràfic del sondeig 4

Vista general del sondeig 4

Sondeig 5

Situació : Entresòl / Carrer de la Mercè nº 2

Dimensions : 2 x 2 m.

Potència estratigràfica : 2.4 m

Cota inicial : 4.51m s.n.m / Cota final : 2.11m s.n.m

Les feines es van iniciar amb l'aixecament, per mitjans mecànics, de l'actual nivell de circulació, U.E. 401, corresponent a l'actual nivell de circulació, format per un paviment de rajoles de gres de 40 x 40 x 02 cm. Per sota de la pavimentació va aparèixer l'estrat, U.E. 402, de 10 cm de potència, format per un nivell de formigó, el qual servia com a preparació de l'enrajolat. Seguidament es va documentar l'U.E. 403 a 4.41m s.n.m., corresponent a un estrat, de 24 cm de potència, format per terres de color marró fosc poc compacte amb l'abundant presència de petites pedres i material constructiu, el qual es va interpretar com un nivell de reompliment datat cronològicament en el segle XX.

Vista del U.E. 403

Per sota es va posar al descobert un nivell, l'U.E. 404 localitzat a 4.16m s.n.m., de 4 cm de potència, format per una capa de ciment que s'extenia per tota la superfície del sondeig, sobre el qual s'havia adherit un paper que simulava un terra de parquet i que havia funcionat, anteriorment, com un nivell de circulació. Aquest va ser datat cronològicament al segle XX.

Vista del U.E. 404

Un cop aixecada aquesta pavimentació va aparèixer a 4.13m s.n.m., un estrat, l'U.E. 405, de 12 cm de potència, format per terres de color marró molt fosques poc compactes i amb la presència de material constructiu (maons), el qual va interpretar com un nivell de reompliment corresponent al segle XX.

Seguidament, i per sota, es va documentar un estrat, l'U.E. 406 a 4m s.n.m., de 30 cm de potència, format per terres argiloses de color marró amb concrecions de calç mitjanament compactes, del qual no s'hi va recuperar material ceràmic. Aquest nivell amortitzava a una sèrie d'elements. Primerament es va documentar les restes d'una estructura, U.E. 409 localitzada a 3.8m s.n.m., realitzada a partir de maons de 25 x 10 cm disposats horitzontalment i lligats amb morter, la qual s'ha interpretat com un antic dipòsit de clavegueram, pertanyent al funcionament de la finca durant el segle XIX-XX. Aquest s'ha localitzat parcialment, ja que el seu recorregut s'inicia fora dels límits del sondeig i finalitza en el seu interior. La seva base, U.E. 410, recolzava sobre una capa de 8 cm de gruix de morter de calç que s'extenia en superfície en l'interior del sondeig, però no en la seva totalitat.

Vista de l'estructura U.E. 409 i 411

Un cop documentat, es va procedir al desmuntatge, amb el permís del Museu d'Història de la Ciutat, per tal de continuar amb el rebaix manual; seguidament va aparèixer un estrat, l'U.E. 412 localitzada a 3.66m s.n.m., de 14 cm de potència, format per terres de color marró fosc poc compacte, del qual no es va recuperar material ceràmic i es va interpretar com un nivell de reompliment. Per sota d'aquest, es va documentar l'últim nivell antròpic a l'interior del sondeig, corresponent a la U.E. 414 i localitzat a 3.52m s.n.m., format un estrat, de 1'36 m de potència, de terres sorrenques de color marró, amb la presència de material constructiu i petites pedres, el qual es va interpretar com un nivell de reompliment i del que es va recuperar material ceràmic datable entre els segles XVII-XVIII. Aquest nivell ha estat igualat a l'U.E. 09 del sondeig 1, i a la U.E. 108 corresponent al sondeig 2, per les mateixes característiques morfològiques, cronologia i cota d'aparició.

Vista final del sondeig

Sondeig 6

Situació : Entresòl / Carrer de la Mercè nº 2

Dimensions : 2 x 2 m.

Potència estratigràfica : 2.75 m

Cota inicial : 4.54m s.n.m / Cota final : 1.79m s.n.m

Les feines es van iniciar amb l'aixecament, per mitjans mecànics, de l'actual nivell de circulació, l'U.E. 501, corresponent a l'actual nivell de circulació, format per un paviment de rajoles de gres de 40 x 40 x 02 cm. Per sota de la pavimentació va aparèixer un estrat, l'U.E. 502, de 10 cm de potència, format per un nivell de formigó, el qual servia com a preparació de l'enrajolat. Seguidament, es va localitzar un estrat, l'U.E. 505 a 4.42m s.n.m., de 64 cm de potència, format per terra i runa (material constructiu modern, petites pedres i fragments de morter), el qual amortitzava un conjunt d'elements. El primer d'ells, corresponia a una estructura de planta quadrangular, l'U.E. 504 localitzada a 4.34m s.n.m., de 58 cm de potència, aixecada a partir de maons rectangulars de 25 x 15 cm lligats amb morter i disposats horitzontalment al trencajunt, la qual es va interpretar com una antiga arqueta per distribuir les canalitzacions subterrànies de la finca, datada cronològicament entre els segles XIX-XX.

Vista de les U.E. 504 i 505

Aquesta estructura estava construïda sobre un nivell de circulació, U.E. 507, del qual també era cobert per l'estrat 505. Aquest, va ser localitzat a 3.76 m s.n.m. i era format per un paviment de rajoles rústiques de mides irregulars d'entre 18 x 18 x 02, de color marró i lligades amb morter de calç, el qual s'adossava a un pany de paret, l'U.E. 506, aixecat a partir de maons de 22 x 14 x 02 cm i del que s'havia conservat un alçat de 62 cm. Aquesta estructura presentava una orientació E-W i es va interpretar com un envà, el qual va ser datat cronològicament, juntament amb el paviment 507, entre els segles XIX-XX. Aquets dos elements, l'U.E. 506 i 507 van ser arrasades per la banda nord del sondeig, per la U.E. 511, format per un tub d'uralita de secció cilíndrica corresponent al clavegueram actual de la finca.

Conjunt d'estructures, U.E. 504, 506, 507 i 511

Un cop documentat el conjunt d'estructures, amb el permís del Museu d'Història de la Ciutat, es va procedir a l'aixecament de l'enrajolat, per tal de continuar amb el rebaix manual. Per sota, es va localitzar el nivell de preparació, l'U.E. 508 a 3.72 m s.n.m., d'aquest paviment, format per una capa de terra i calç, de 4 cm de potència, compactada on restaven les empremtes de l'enrajolat.

Seguidament, i per sota, va aparèixer un estrat, l'U.E. 509 localitzat a 3.68 m s.n.m., de 10 cm de potència, format per terres de color marró mitjanament compactes amb la presència de petites pedres i material constructiu (maons), del que no s'ha recuperat cap element ceràmic.

Aquest nivell amortitzava a l'U.E. 513 localitzada a 3.65 m s.n.m., corresponent a una estructura allargada de planta rectangular realitzada a partir de maons de 30 x 15 cm disposades horitzontalment fent una filada, i de la que ha estat interpretada com una claveguera, que probablement funcionés al llarg del segle XIX i part del XX. Només s'ha documentat una longitud d'un metre, ja que s'inicia i continua fora dels límits del sondeig. Aquest element tallava a un estrat, l'U.E. 512 localitzat a 3.58 m s.n.m., de 12 cm de potència, format per terres de color marró fosc, mitjanament compacte, amb la presència de nòdols de calç del qual no s'ha recuperat cap fragment ceràmic.

Per sota, d'aquest nivell es va documentar l'últim nivell antròpic del sondeig, l'U.E. 514 localitzat a 3.49m s.n.m., pertanyent a un estrat, de 1'70 metres de potència, format per terres sorrenques de color marró, amb la presència de petites pedres i fragments de material constructiu (maons). Aquest estrat es va interpretar com un nivell de reompliment i no es va recuperar cap element ceràmic.

Vista final del sondeig 6

Vista de les estructures cobertes amb geotèxtil abans del cobriment

Sondeig 7

Situació : Entresòl / Carrer de la Mercè nº 2

Dimensions : 2 x 2 m.

Potència estratigràfica : 0.91 m

Cota inicial : 3.69m s.n.m / Cota final : 2.78m s.n.m

Les tasques es van iniciar amb el rebaix de l'actual nivell de circulació, l'U.E. 602, format per una capa de formigó de 20 cm de potència. Per sota d'aquest nivell es va localitzar a 3.49 m s.n.m. l'U.E. 602, corresponent a un estrat, de 95 cm de potència, format per terres sorrenques de color marró amb la presència de petits fragments de material constructiu (maons) i pedres, el qual es va interpretar com nivell de reompliment modern del que no es va recuperar cap fragment ceràmic. Aquest estrat cobria directament el subsòl geològic, format per sorres de platja de color marró clar, el qual va aparèixer a 2.54 m s.n.m.

Vista final del sondeig 7

Estructures desmuntades

Al llarg de la intervenció s'han dut a terme una sèrie d'aixecament i desmuntages manuals de diverses estructures, com paviments i serveis, les quals impossibilitaven la continuació dels rebaixos manuals. Aquests elements estaven vinculats a l'evolució de la finca des de la seva edificació en el segle XIX.

El procés s'ha realitzat, en tot moment, amb el consentiment i autorització del Museu d'Història de la Ciutat.

Llistat d'unitats desmuntades :

U.e. 05 (sondeig 1) Restes d'un dipòsit

U.e.104 (sondeig 2) Paviment de rajoles

U.e. 203 (sondeig 3) Paviment de rajoles

U.e. 404 (sondeig 5) Paviment , capa de ciment i paper adhesiu

409, 411 (sondeig 5) Claveguera i solera

U.e. 507 (sondeig 6) Paviment de rajoles

8. CONCLUSIONS

Els resultats de la intervenció arqueològica realitzada a la finca nº 4 a la Plaça del Duc de Medinaceli, Passeig Colom nº 20 i el Carrer de la Mercè nº 2, va concloure amb els plantejaments inicials assolits, en relació al coneixement del subsòl de l'edifici. Volem destacar la parcialitat de les dades que ens aporta el tipus d'intervenció arqueològica de sondeigs que s'ha dut a terme. En aquest sentit, cal remarcar que si bé tenim una valoració general de les característiques del subsòl de l'edifici, a partir dels sondeigs, aquests no garanteixen totalment que siguin les mateixes a tot l'espai.

Un cop finalitzats els treballs arqueològics duts a terme, arribem a la conclusió que durant la construcció de l'edifici, entorn el XIX, es va procedir al rebaix de terres del solar per poder efectuar la seva fonamentació i edificació. Aquests treballs van provocar que, en el cas de que es conservessin estructures i elements de cronologia anterior a la parcel·la, fossin desmuntades, si més no en els llocs on s'han realitzat els sondeigs. Aquesta dada la fonamentem a partir de dos elements bàsics. En primer lloc els propis resultats de la intervenció, i en segon lloc, la comparació de la present intervenció amb altres efectuades recentment en el seu entorn immediat. Un exemple força clar, correspon a la l'excavació que, actualment, s'està realitzant al C/ Ample, on les restes medievals documentades apareixen a una cota absoluta de 4.30 metres, mentre que els testimonis romans han assolit una cota de 3 metres. Per tant, amb les dades que hem obtingut durant els rebaixos realitzats en la present intervenció, hem de constatar que ens trobem per sota d'aquets nivells, inclús en alguns casos obtenint cotes de 2 metres de diferència.

En termes generals, els nivells documentats es corresponen a abocaments de terra del moment de construcció dels fonaments de l'edifici del s. XIX, i de les reformes internes que han experimentat posteriorment.

En relació a la construcció de l'edifici, no s'ha documentat cap tipus de rasa de fonamentació i creiem, que tenint en compte el subsòl geològic de la zona (sorres de platja) i l'aparença constructiva dels fonaments, que aquests van ser bastits a partir de la tècnica de l'encofrat perdut. Durant aquesta contrucció es van tallar els estrats inferiors, datats entre els segles XV-XVIII, i que per tant són anteriors a la construcció de la finca.

Al llarg de la present memòria hem descrit de forma detallada els resultats de la intervenció i les característiques i ús dels elements localitzats. Així doncs, a continuació establirem les corresponents fases i evolució de la finca, per determinar en el futur el tipus d'intervenció que es realitzarà, davant les reformes establertes en el projecte d'obra.

FASE I (XV-XVIII) Nivells anteriors a la construcció de l'edifici.

Si bé durant la realització dels sondeigs només s'han documentat estructures associables al segle XIX, sí que s'han localitzat nivells arqueològics vinculats a moments cronològicament anteriors. Així doncs, aquests estrats (que serien de rebliment) evidencien l'ocupació de l'indret entre els segles XV i XVIII, entre els que establim dues fases diferenciades. Tot i poder establir aquestes dues fases més acotades cronològicament, en el solar que ens ocupa no els podem associar a cap estructura o nivell d'ús.

Fase Ia (Segle XV-XVI)

Per aquest horitzó cronològic podem incloure dos estrats, U.e. 204 i 205 del sondeig 3. Aquests corresponen als nivells amb cota absoluta més baixa documentada en tota la intervenció, situant-se a uns 80 cm per sobre del nivell del mar.

Els fragments ceràmics que ens han permès datar aquestes nivells, entorn els segles XV-XVI, són bàsicament vidriades blanques, blanques i blaves de Barcelona i un únic fragment de reflex metàl·lic.

Aquestes dades ens permeten arribar a la conclusió, que aquests nivells evidencien una ocupació en aquest horitzó cronològic, que podrien haver provocat, o la desaparició de restes romanes, en cas d'existir, o bé un nou establiment sobre nivells geològics.

Fase II a (Segle XVII-XVIII)

Corresponent a aquest moment hem documentat els estrats 06, 09 (sondeig 1) 108 (sondeig 2), 414 (sondeig 5). Tots ells presenten les mateixes característiques morfològiques, i a més apareixen a una cota força similar, fet que ens indicaria que es correspondrien possiblement a un mateix nivell. En conjunt han estat interpretats com a nivells d'abandó i terraplenament, sobre els quals es va edificar la finca. Els fragments ceràmics que ens han permès datar aquests estrats, entorn els segles XVII-XVIII, són les ceràmiques vidrades, la ceràmica blanca i blava de barcelona, de les quals destaquen un fragment de plat decorat amb orla d'ales de gavina i esglaons (1600-1635) i un altre decorat amb orla de corbata (1620-1670), entre d'altres peces.

Tal i com hem esmentat en relació a la fase anterior, no hem localitzat cap estructura o nivell d'ús associats a aquest període.

FASE II (segle XIX- mitjans XX) Construcció de l'edifici

Entorn aquest horitzó cronològic situem la construcció de l'edifici i de les diverses estructures documentades a la finca. Majoritàriament aquests elements estan vinculats als serveis, i reformes de la finca. En concret corresponen a pavimentacions de rajoles i les estructures per a la conducció d'aigües (principalment clavegueres). Aquestes es troben situades per sota els nivells de circulació, i foren amortitzades segurament al llarg del segle XX i substituïdes per d'altres més modernes, les quals donen pas a una fase posterior.

Tanmateix, dins aquesta fase cal destacar l'aparició d'una estructura en el sondeig 4 pertanyent a la base d'un fonament adossat al mur perimetral sud de la finca, amb l'objectiu possiblement de reforçar-lo. El sistema constructiu d'aquest parament, consistí en el rebaix de terres de l'espai per afavorir el seu bastiment. Posteriorment, els espais restants es van reomplir amb terres i sorres, procedents del propi rebaix i de la remoció de terres efectuades. Aquest fet explica l'aparició d'un fragment d'àmfora púnico-ebussitana amb materials ceràmics moderns.

FASE III (Segona meitat del segle XX) Reparacions i nous serveis de l'edifici

Pertany al moment en què es realitzen les últimes reformes en l'interior de la finca. Aquest fet queda manifestat amb les estructures documentades associables a aquest període, com és la localització d'un dipòsit de ciment i un tub general d'uralita corresponents a la evacuació d'aigües del edifici. La seva relació física amb la resta d'estructures i estrats documentats, la seva ubicació, just per sota el nivell de circulació actual de la finca, així com els propis materials (ciment, uralita), constaten que ens trobem amb estructures datables a partir de la segona meitat del segle XX.

9. BIBLIOGRAFIA

BATLLORI, A. (1949). *LA CERÀMICA CATALANA DECORADA*. Barcelona.

PUIG I VERDAGUER, F. *PROJECTE D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A LA PLAÇA DUC DE MEDINACELI, 4, PASSEIG, 20, C/ DE LA MERCÈ, 2. BARCELONA*.
Museu d'Història de la Ciutat, Barcelona, 16 de gener de 2008.

TELESE COMPTE, A. (1991). *LA VAIXELLA BLAVA CATALANA DE 1570 A 1670*.
Barcelona.